

ומייתי עדים להזימם.

אמר ריש לקיש: הנותן מתנה מטלטלין לחבירו, ואמר הלה, מקבל המתנה, אי אפשי בה במתנה, שאיני רוצה בה — כל המחזיק בה זכה בה, שהרי כשאומר המקבל לשון שכזאת הוא מפקירה בכך ולא אמרינן שתחזור המתנה לנותן אותה.

ואקשינן: ומאי שנא האי דינא דריש לקיש מהא דאמר רבה בר אבוח אמר רב ששת, ואמרי לה אמר רבי אבהו אמר רב ששת: מקבל מתנה קרקע, שאמר לאחר שבאת שטר המתנה לידו:

[לפי גירסת רש"י] מתנה זו תיבטל, מבוטלת, אי אפשי בה — לא אמר כלום. שלשון זו משמעותה שמכאן ולהבא, שלאחר שכבר זכה בשדה, אין הוא חפץ במתנה. ואין אדם יכול לבטל את בעלותו על ידי הבעת אי רצון מבעלותו אלא אם כן יפקיר את רכושו. וזה אינו מפקיר אלא מביע את אי רצונו עתה במתנה<sup>(12)</sup>.

ומכאן אין קושיה לריש לקיש. כי דבריו של

ריש לקיש הם במקבל מטלטלין שהגיעה כבר המתנה לידו, ועתה הוא מפקירה. ואילו רב ששת דיבר במקבל קרקע בשטר שאין הוא מפקיר את הקרקע אלא מביע את אי רצונו עתה במתנה. וכיון שקיבל לידו את השטר שוב אין הוא יכול להסתלק מהמתנה בלי שיפקירה. ויבואר עוד בהערה 12. והקושיה לריש לקיש היא מההמשך. דקתני:

אבל, אם אמר בלשון שמשמעותה גילוי דעתו שלא רצה לזכות במתנה מתחילה, וכגון שאמר: בטילה היא, אינה מתנה היא — דבריו קיימים, כי הודאת בעל דין כמאה עדים דמי.

מאי לאו, הא דאמרינן שמקבל מתנה האומר כד-ב בטילה היא דבריו קיימין — הכונה היא דהדרא השדה למרה! ולא אמרינן שמשעה שנתן הנותן את המתנה הרי זה כמי שהוציאה מרשותו, והרי היא הפקר. וקשיא לריש לקיש דאמר במקבל מתנה מטלטלין שאם אמר המקבל אי אפשי בה הרי היא הפקר ואינה חוזרת לנותן. [ועיי' רש"י]<sup>(13)</sup>.

זממה.

אולם המנחת חינוך הקשה, שהרי מיד בשעת גמר דינו, פסקו הבית דין, שהוא נאסר בהנאה [להחולקים על רבינו תם הנ"ל], ואם כן מצד זה היה עלינו להחשיבו כאילו כבר נעשה, שאמנם לבסוף נתברר שאיסור הנאה זה, בטעות הוא, סוף סוף מצד הבית דין היה כאן עשיית הפסד ממון בפועל להנידון, על פי דברי העדים.

12. כן היא גירסת רש"י. ופירש, שבפרט זה אין סתירה מדברי ריש לקיש, שאמר שהוא לשון הפקר, לדברי רב ששת, משום שיש חילוק בין קרקע למטלטלין.

והרשב"א בגיטין [לב] פירש טעם החילוק, שבקרקע אנו מפרשים כונת לשונו, שאינו חפץ שתהיה המתנה קיימת מכאן ולהבא, אלא תחזור לבעלה הראשון, ומאחר שלא הקנה המקבל לנותן באחד מדרכי הקנינים, לכן אין דבריו כלום. אבל במטלטלין אי אפשר לפרש כן, שהרי אם זו היתה כונתו באמת, היה נותנה לידי ומחזירה לו, ובהכרח לומר, שכונתו היתה להפקירה לכל אדם, ולכן חידש ריש לקיש, שכל הקודם לזכות בה, זכה.

13. כתב רש"י, שבאמת קושיא זה היה אפשר ליישבה בפשיטות, שכאשר אמר, בטלה היא,

[עייין רש"י] והיו בהן עבדים, ואמר הלה, הזוכה: **אי אפשי בהן בעבדים**, הרי אם היה רבו שני [הזוכה] בהן — ארכלין העבדים בתרומה כדין עבד כהן, כיון שאין בדבריו אלו שאמר "אי אפשי" כלום.

רשב"ג אומר: כיון שאמר דאי אפשי בהן, כבר זכו בהן יורשין, ואינו אוכל בתרומה.

בשלמא לשיטת רשב"ג לא קשיא לריש לקיש. דקסבר רשב"ג דאמרינן הוכיח סופו על תחילתו, דאיכא למימר: **כי יהיב איניש מתנה** — אדעתא דמקבלין לה מיניה יהיב. אבל **כי לא מקבלין לה מיניה** — הדרא למרה, כי אדעתא שיאמרו אי אפשי לקבל לא יהיב.

אלא לשיטת תנא קמא, דלית ליה הוכיח סופו על תחילתו, קשיא לריש לקיש. דאי אמרת דכי אמר מקבל המתנה "אי אפשי בהן" כל המחזיק בהן זכה בהן, דחשיב ליה לשון הפקר. אם כן, הכא, בשכיב מרע שכתב את עבדיו לחבירו הכהן, היכא דאמר השני, הכהן המקבל את המתנה של העבדים, "אי אפשי בהן", הרי לריש לקיש הסובר שהוא לשון הפקר, הווי להו העבדים זרים, ואינם עבדי הכהן, ונמצא שלדברי ריש לקיש קאכלי זרים תרומה! אלא, מוכח

ומתצינן: לא תידוק מינה דהדרא המתנה לבעליה. אלא הכי קאמרינן: דבריו של מקבל המתנה קיימין. והוא, נותן המתנה, נמי לא קני לה. אלא — וכל המחזיק בה זכה בה. וכדאמר ריש לקיש.

מיתיבי לריש לקיש: האומר לחבירו, השותף עמו בשדה: דין ודברים אין לי על שדה זו. או שאמר לו: אין לי עסק בה, וירי מסולקת הימנה — לא אמר כלום, ולא איבד את חלקו בשותפות.

ודייקנן: והא שותף האומר לחבירו "ירי מסולקת הימנה" כ"אי אפשי בשדה זו" דמי, דבשני לשונות אלו הוא אינו מפקיר ואינו נותן אלא רק מגלה דעתו שאין הוא חפץ בבעלות על הדבר, וקתני: לא אמר כלום! ואמאי אמר ריש לקיש במקבל מתנה שאם אמר "אי אפשי במתנה" הרי זה כמי שהפקירה! (14)

ודחינן: שאני התם בשותף, דאמר את כל שלשת הלשונות כאחת. דאמרינן: כי סליק נפשיה — רק מדין ודברים בשדה הוא דסליק. אבל מגופה דשדה עצמה לא סליק נפשיה.

מיתיבי: שכיב מרע הכותב נכסיו לאחרים

באופן אחר.

14. הרשב"א בגיטין שם הקשה, על פירוש רש"י הנ"ל [שכל דברי ריש לקיש נאמרו במטלטלין דוקא], שאם כן מה הקשינו מברייתא זו המדברת בקרקע. ותירץ, שדוקא כאשר מקבל מתנה אומר לנותן, "אי אפשי", אנו מפרשים שאינו חפץ בקיום המתנה, ורוצה להחזירה לו.

אינה מתנה, שבזה גילה דעתו והודה, שמלכתחילה לא נתכוון לזכות כלל בקרקע, משום כך, חזרת הקרקע לבעליה הראשונים, הואיל והנותן לא נתכוון להוציאה מרשותו, אלא אם כן יהיה המקבל זוכה בה, מה שאין כן כשאמר, אי אפשי, שהוא מתפרש לשון הפקר, במטלטלין, וכנ"ל, לכן כל הקודם זכה בה, ומשום שהיה לבעלי הגמרא תירוץ אחר, תירצו

כיון שאם אינו בא על חטא זה הרי הוא בא על חטא אחר.

והוינן בה: לרבי אליעזר למה לי למימר שהוא בא על חטא אחר? והא אמר רבי אליעזר: אשם תלוי בנדבה אתי! דתנן, רבי אליעזר אומר: מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום!

אמר רב אשי: כונת התנא של משנתנו לדעת רבי אליעזר דאמרו לו לבן בוטא [במשנה בדף הבא] הוא דקאי.

דתנן: אלא אומרים לו המתן מלהביא אשם

מכאן שלשון "אי אפשי" אינו לשון הפקר<sup>(15)</sup>.

ומשנינן: קסבר: המפקיר עבדו — יצא אמנם לחירות גם ללא שטר, אבל — וצריך גט שחרור מרבו כדי שירד ממנו שם עבד. וקסבר: עבד כהן שהפקירו רבו כהן, שהוא מעוכב לגט שחרור, עדיין אוכל בתרומה, כי הוא עוד ממשיך להיות עבד כהן, על אף שמבחינה ממונית הוא יצא לחירות ואין רבו יכול להשתעבד בו<sup>(16)</sup>.

שנינו במשנה: המביא אשם תלוי ונודע לו שלא חטא — רבי אליעזר אומר: יקרב,

ולא הגיע שטר המתנה לידו, שבזה לא שייכת סברא זו, משום כך אנו מפרשים, שכונתו להחזירו לאדונו הראשון, ומאחר שלא הקנה לו בקנין המועיל לזה, הרי העבד נשאר ברשות השני, ואוכל בתרומה מחמתו, ומה הקשינו לריש לקיש, והניח בקושיא.

16. הרמב"ם [תרומות ט ו] פסק, שמאחר ולא הוכרעה ההלכה, אם כדעת רשב"ג או כדעת תנא קמא, לכן אין העבד אוכל בתרומה בין כשרבו ראשון ישראל והשני כהן, ובין כשהראשון כהן והשני ישראל.

וכתב המנחת חינוך [רפ], שמדבריו יש ללמוד, שעל כל פנים כאשר שני אדוניו, הראשון והשני, כהנים הם, הרי עבדים אלו אוכלים בתרומה. והקשה, שהרי נתבאר בגמרא, שלדעת תנא קמא, עבדים אלו באמת הפקר הם [אלא שלדעתו, מעוכב גט שחרור אוכל בתרומה]. אבל מאחר שהרמב"ם [שם ה] פסק, שהמעוכב גט שחרור אינו אוכל בתרומה, אם כן גם כשרבו שני כהן הוא, אינו יכול לאכול מחמתו, שהרי הפקירו.

ותירץ, שבאמת דין זה שפסק הרמב"ם,

אבל כשאומר כן לאדם אחר, אינו מתפרש שרוצה ליתנה לו במתנה, ואם כן לדעת ריש לקיש, היה עלינו לומר, שהפקיר השדה לכל אדם, שהרי מצאנו, לענין מטלטלין, ש"אי אפשי", הוא לשון הפקר. וכן כתבו התוס' שם. ורש"י כתב, שדין זה מדבר בשני שותפים, שאחד אמר לחבירו, "דין ודברים אין לי" וכו', ולפי זה, למדנו מדברי הרשב"א, שכאשר שותף אחד מפקיר את חלקו בשדה, אין שותפו זוכה ממילא בחלקו, ושלא כדעת השער המשפט [ערה א]. אולם מלשון רש"י עצמו נראה, שהיה אפשר גם בזה לפרשו בלשון מתנה, וכמו במקבל שאמר לנותן "אי אפשי", וכנ"ל. ולפי זה, קושיית הגמרא היה, שיהיו דבריו קיימין, כלומר, שיזכה בהם שותפו, אף על פי שלא הקנה לו במעשה קנין, ואם כן יהיה מוכח לכאורה כדעת השער המשפט הנ"ל, וצ"ע.

15. הקשה הרש"ש, הרי נתבאר לעיל בדעת רש"י, שכל הסברא לפרש לשון "אי אפשי" במטלטלין, בלשון הפקר, הוא, שאם היה רוצה להחזיר לנותן, היה נותנה ומחזירה לידיו, ואם כן כאן בברייתא, שזיכה לו הנותן על ידי אחר,

תלוי עד שתכנס לבית הספק שמא עברת, ואפילו עבירה שאין בה כרת.

שנינו במשנה: אם משנשחט האשם תלוי, ולפני שנזרק הדם נודע שלא חטא – הבשר יצא לבית השריפה.

קתני: הבשר יצא לבית השריפה! אלמא חולין שנשחטו בעזרה דינם בשריפה.

ורמינהי: אשם ודאי אינו כן, שאין דינו כדין אשם תלוי, דאמרינן ביה כיון שלבו נוקפו גמר ומקדישו ליה אפילו אם לא חטא. אלא, אם עד שלא נשחט נודע שלא חטא – יצא לחולין וירעה בעדר. ואם משנשחט נודע שלא חטא והרי זה חולין שנשחטו בעזרה – הרי זה יקבר! ואמאי באשם תלוי אמר תנא דמתניתין שישרף.

אמר רבי אלעזר: תברא, מי ששנה משנה זו לא שנה זו.

אמר רבה: וכי מאשם ודאי על אשם תלוי קרמית?

אשם ודאי הקדישו בטעות, לפי שהיה סבור שחטא, ועתה, כשהתברר לו שלא חטא, הרי כיון דלא צריך ליה בשעת הקדשו, פשיטא דלא מקדיש ליה, והקדש בטעות אינו הקדש.

אבל אשם תלוי, שידע בשעת הקדשו שיתכן ולא חטא כלל ואינו צריך להביא קרבן ובכל אופן הקדישו, תלינן כי מתוך שלבו נוקפו על כי שמא חטא, גומר ומקדישו שיהיה קרבן אפילו אם אכן לא חטא.

אלא אי קשיא, אשם ודאי על אשם ודאי קשיא.

דקתני: נודע לו משנשחט האשם – הרי זה יקבר. אימא סיפא: ואם נודע לו משנזרק הדם – הבשר יצא לבית השריפה!

ומשנינן: הא – ודאי תברא, מי ששנה זו לא שנה זו.

רב אשי אמר: אשם ודאי על אשם ודאי לא תיקשי לך. דכיון שהיה בטעות דינו בקבורה. ומה שאמר תנא דמתניתין דאם נודע לו משנזרק הדם דינו בשריפה, הוא גזירה מיוחדת, משום דלאחר זריקה מיתחזי כזבח פסול, ויבואו לטעות ולומר שזבח פסול דינו בקבורה, ולכן גזרו שאם היתה הידיעה לאחר זריקת הדם שישרף כאילו היה זבח פסול<sup>(17)</sup>.

שנינו במשנה: המביא אשם תלוי ונודע לו שלא חטא, הרי אם כבר נזרק הדם – הבשר יאכל.

צדדים להתירו בתרומה. וכן תירץ בשערי יושר [ה ח].

17. יש בזה שלשה פירושים בראשונים. א] רש"י מפרש, שרב אשי גם כן מחלק בין אשם ודאי לתלוי, שבאשם תלוי, הואיל נודע לו לאחר שחיטה, הרי בשעת שחיטה כבר גמר והקדישו, מתוך שלבו נוקפו, ואפילו רבי מאיר

שהמעוכב גט שחרור אינו אוכל בתרומה, אין זה בתורת ודאי, אלא מכח ספק פסק כן, וכמו שכתב הכסף משנה שם, ומעתה נמצא, שכאשר שני רבותיו כהנים הם, הרי יש ספק ספיקא להתירו בתרומה, שהרי יתכן שהלכה כרשב"ג, שהוא ברשות הראשון, ואפילו ננקוט שהוא הפקר, יתכן שמעוכב גט שחרור אוכל בתרומה, מה שאין כן כשאחד מהם ישראל, שאין כאן שני

והוינן בה: ואמאי יאכל הבשר? והא הויא ליה ידיעה שלא חטא, ורחמנא אמר שקרבן אשם הוא רק כאשר קרינן בו "והוא לא ידע"! (18)

אמר רבא, אמר קרא: [ויקרא ה'] "והוא לא ידע — ונסלח לו". והא, לא הויא ליה ידיעה בשעת פליחה, שהיא שעת הזריקה.

בשריפה. ואם כן למה אמר רבה בסתם, "מי ששנה זו לא שנה זו", ולא ביאר, שתנאים אלו הם חכמים רבי שמעון הנ"ל, שנחלקו בעיקר דין תורה של חולין בעזרה, ועיי"ש.

18. הקשה האבי עזרי [פסוה"מ ד יט], למה הוצרכנו ללמוד דין זה מן הפסוק, והרי מצד הסברא כן הוא, שמאחר ובשעת זריקה היה מצב של ספק, אם כן כבר נגמרו כל עבודות הדם שבקרבן זה, בהכשר, ולכן הבשר נאכל, וכמו שלמדנו במשנה לענין עגלה ערופה, שכאשר לאחר עריפה נודע ההורג, תקבר במקומה כדינה, משום שכיפרה ספיקה והלכה לה, ולא הוצרכנו לדרוש כן מפסוק. ועיינן סוטה [ו ב]. ועיי"ש מה שתירץ.

ואולי יש ליישב באופן זה, שחילוק גדול יש בין מצות אכילה בחטאת העוף ובין מצות קבורה בעגלה ערופה, שאכילת בשר החטאת, הרי היא משלימה את כפרת הבעלים, וכמו שלמדנו בפסחים [נט], "כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים", מה שאין כן קבורת העגלה ערופה, שהיא איננה חלק ממצות הכפרה, אלא הוא דין הנחה בלבד שנאמר בה, לאחר גמר הכפרה שנעשה בעריפה, ומעתה, זהו גם כן סיבת החילוק שביניהם לענין נודע ספיקה, שבאכילת חטאת העוף, הואיל וקודם האכילה כבר נודע שלא חטא, ושוב אין צורך להשלים הכפרה, לכן מצד הסברא היינו אומרים שהיא אינה נאכלת. אבל בקבורת העגלה ערופה, שאין הקבורה כדי להשלים הכפרה, הרי מן הסברא דינה ליקבר במקומה, כמצוותה, מאחר שכבר נעשו בה כל מצוותיה בהכשר, קודם שנודע הדבר.

[שנחלק ברישא לענין נודע קודם שחיטה, וסובר, שיצא וירעה בעדר] מודה בזה, מה שאין כן באשם ודאי, שאין מעלה כלל על דעתו שיתכן שלא חטא, והרי הוא הקדש בטעות, ומכל מקום כשנודע לאחר זריקה, אף על פי שנתברר למפרע שהיה חולין גמורין, מכל מקום יש לגזור בזה משום קדשים פסולין, שלא יאמרו ראינו קדשים פסולין שאינם נשרפין, אלא נקברים.

בן התוס' מפרשים, שלדעת רב אשי, גם ברישא הוא נשרף משום גזירה, שאמנם מצד עיקר הדין, כל שנודע לו קודם זריקה שלא חטא, הרי הוא חולין גמורין, לדעת רבי מאיר, מכל מקום הואיל וישנם אנשים שיהיו סבורים, שכאשר נודע לאחר שחיטה, הרי הוא קדוש לגמרי [משום שלבו נוקפון], ולפי דעתם דין האשם לישרף, כדין קדשים פסולים, לכן גזרו חז"ל שיהיה נשרף, מה שאין כן באשם ודאי, שאין שייך גזירה זו, שהרי כולם יודעים שהקדש בטעות הוא, לכן אפילו כשנודע לאחר שחיטה, דינו בקבורה, כדין חולין שנשחטו בעזרה. אבל כשכבר נזרק הדם, מאחר שנעשו בו כל עשיות הקרבן, יש לגזור משום אותם שלא ידעו את סיבת פסולו, ויהיו סבורים שנפסל בפסול אחר, ויאמרו קדשים פסולין נקברים.

ג] רש"י במשנה מפרש [וכן הוא לפי גירסא הישנה שבגמרא], שהגזירה שייכת באמת רק ברישא, וכנ"ל, ועל כרחונו ניישב הסיפא כדברי רבה, שהוא נשנה לפי שני תנאים.

ובעיקר תירוצו של רבה, העיר הרש"ש [תמורה לד], ממה שלמדנו שם, שנחלקו חכמים ורבי שמעון, אם חולין בעזרה דינם בקבורה או

שנינו במשנה: רבי יוסי אומר: אפילו נודע לו לאחר שכבר היה הדם בכוס – הדם יזרק והבשר יאכל.

והוינן בה: לרבי יוסי – אמאי יזרק הדם? והא הויא ליה ידיעה בשעת סליחה!?

אמר רבא: רבי יוסי סבר לה ברבי שמעון, דאמר: כל העומד ליזרק בזרוק דמי.

ודחינן: אימר דאמר רבי שמעון – במידי דעומד ליזרק, אבל האי, כשנודע לו שלא

חטא הרי התברר הדבר למפרע שהדם הזה אין עומד ליזרק! (19)

אמרי במערבא, קסבר רבי יוסי: כלי שרת מקדשין את הפסול בתחלה ליקרב. ודם זה שהתקבל בכלי שרת, הרי למרות שאיגלאי מילתא למפרע שאינו עומד להזרק, בכל זאת הוא התקדש להזרק עקב התקדשותו בכלי שרת (20).

שנינו במשנה: אשם ודאי אינו כן כו'.

והתוס' בסוטה [ו ב ד"ה קרב] כתבו, לענין מנחת סוטה, שאם לאחר שקרב הקומץ, קודם שנאכלו שייריה, נודע שנטמאה, הרי שייריה נאכלים, משום שכיפרה ספיקה והלכה לה, ועיי"ש. ולכאורה מוכח מדבריהם שלא כתירוצנו. אולם יש ליישב על פי מה שלמדנו בזבחים [מד ב], שאכילת שירי מנחת סוטה, אין בה כפרה, הואיל וכל מנחה זו, אינה אלא כדי לברר עון. ואם כן נמצא, שכל הדין אכילה שבה, אינו אלא מצוה שנצטוינו כדת מה לעשות בשיירי המנחה לאחר הכפרה, והרי הוא דומה בזה לקבורת עגלה ערופה, ולכן גם אחר שנודע שנטמאה, הרי הם נאכלים.

היה עומד ליזרק. 20. התוס' מבארים, שבאמת בזבחים [פז] נשאר הדבר בספק, אם כלי שרת מקדשין את הפסולים, לענין שיהיה יכול להעלותם על גבי המזבח [וכמו שהמזבח מקדש פסולים, לענין שאם עלו לא ירדו], וכונת הגמרא כאן הוא, שאפילו אם נקוט שאינם מקדשים פסולים ליקרב, מכל מקום זהו דוקא לענין דבר שהוא פסול בעצמו, כטמא ולן וכו'. אבל בנידון זה, שנודע לו שלא חטא, שאין כאן פסול בגופו של הקרבן, ורק שאי אפשר לעשות עוד עבודות בקרבן זה, הואיל ואין לו כבר צורך בכפרה, ולענין זה יועיל הכלי שרת, שיהיה יכול לזרוק הדם אף על פי שנודע.

וביאור הדבר, שכאשר נתקבל הדם בכוס, וכבר נתקדש הדם ונעשה ראוי לזריקה, אזי כבר חל בו דין זריקה מצד עצמו, ולכן, אף על פי שלא יהיה נעשה כפרה על ידי זריקתו, מכל מקום דינו ומצותו הוא ליזרק על המזבח. [ועין עוד תוס' בזבחים שם [ד"ה כלי שרת].

והחזו"א [זבחים יט יב] הוסיף, שלפי דבריהם תתישב קושיא נוספת, שהרי בזבחים [סו ב] משמע, שכאשר עלה דם פסול על המזבח, באופן שהדין הוא שאינו יורד, מכל מקום אין בשד הקרבן נאכל, ואם כן יקשה לנו, איך אמר רבי יוסי, "הבשר יאכל", אולם לפי מה

19. התוס' בחולין [פ ב ד"ה דכמה] הוכיחו, שגם כאשר נשפך הדם לבסוף, מכל מקום נאמר לרבי שמעון "כל העומד ליזרק". ואין אומרים בזה, שהוברר הדבר לבסוף, שמראש לא היה עומד כלל ליזרק, אלא אנו אומרים להיפך, שמלכתחילה היה באמת עומד הדם ליזרק, אלא שלבסוף נשתנה הדבר ולא נזרק. אולם כונת הגמרא כאן היא, שאשם תלוי, הבא מתחילתו על הספק, ומלכתחילה עומד כל שעה להיות מתברר ספיקו, שאם יודע לו שלא חטא, לא יזרקו הדם, ומשום כך, אי אפשר לומר שמראש